

<https://conferencea.org>February 28th 2023**MORPHOLOGICAL STRUCTURE AND MEDICINAL PROPERTIES OF THE
MEDICINAL KALINDULA-CALENDULA OFFICINALIS PLANT**

Mo'minova Mahfuza Rabbim qizi

Chirchik State Pedagogical University student of Group 21/2 of the biological direction of the
Faculty of Natural SciencesEmail: mominova.mahfuza.10@gmail.com

Raxmatullayeva Anor Qayrullayevna

Department of Biology, Faculty of Natural Sciences of Chirchik State Pedagogical University

Email: anorarahmatullaeva706@gmail.com**ANNOTATION**

The article shows that the morphological structure of the medicinal plant kalindula, medicinal properties, the use of various products prepared from the plant, methods of application in various fields and contraindications to repeated use are highlighted.

KEYWORDS: Calindula officinalis, clove, essential oil, tincture, perparate, hypotension, gastritis, colitis, climax, pressure sores, erosion of the uterine mucosa, hemolysis.

KIRISH

Dorivor kalindula-(Calindula officinlis L)- Vatani Janubiy va Markaziy Yevropa,O'rta Osiyoning barcha respublikalarida o'sadi.Rossiyada kalindula gulzorlarga va yozgi uylarga ekiladi.

Ushbu o'simlik qadim zamonlardan beri xalq tabobatida keng miqyosda foydalanilib kelingan.Xalq orasida **tirnoqgul** deb ham atashadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Dorivor kalindula-astraguldoshlar oilasiga mansub bo'lib,bir yillik o'tsimon o'simlik.Bo'yi 40-50 sm gacha bo'ladi,barglari poyada navbatma – navbat joylashgan, chetlari mayda tishli, poya pastidagi barglari keng kaftli, yuqoridagilari uzunchoq shakilda. Gullari-oltin sariq yoki to'q sariq, poya va shoxlarning uchki tomonida joylashgan savatcha ko'rinishida to'pgullar hosil qiladi. Iyundan boshlab kech kuzgacha gullaydi. Gullab bo'lgandan keyin yopila boshlaydi va meva hosil qiladi. Mevasi - bukilgan urug' shakilda bo'ladi.

Dorivor kalindula o'simligining dorivorlik xususiyatlari juda ko'p bo'lganligi uchun yurtimizda ko'plab hududlarga ekiladi. Asosiy dorivorlik ashyosi bu uning guldoni hisoblanadi. Ashyo tarkibida karotinoidlal, efir moylari, smolalar, organik kislotalar, achchiq moddalar, qatronlar, oshlovchi modda, saponinlar, triterpendiollar tannin, karotin bor. Urug'larida yog'li moy va biroz miqdorda alkaloidlar mavjud. Gullari yozda sovuqqa qadar quruq obi-havoda yig'ib olinadi, keyin quritiladi va qishga qoldiriladi. Yig'ib olish o'rtasidagi tanaffus 2-5 kun bo'lishi kerak. Gullarni soyada quritilib, matoga bir qatlam qilib yoyiladi va vaqti-vaqti bilan aralashtirib turiladi. Savatchalari ham yig'ib olinib quritilishi mumkin. Bunda quritgichdagi harorat 40-45 C dan oshmasligi kerak. Savatchalarni barmoqlar bilan yengil bosilganda to'kilib ketsa,quritish to'xtatiladi,yopiq idishlarda 1 yil saqlanadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tirnoqgulning shifobaxsh xususiyatlari juda ko'p bo'lganligi sababli, ko'plab kasalliklarga davo vositasi sifatida qo'llaniladi. Ko'pincha damlamasidan, kalindula moylari va malhamlardan foydalaniladi.

Kalindula asosidagi dori-darmonlarni shifokor tavsiyasiga binoan,uning retseptlariga rioya qilgan holda qabul qilish kerak, chunki kontrendaksiyaga ega. Undan foydalanishda juda ham e'tibor berish kerak, chunki u gemolizga, ya'ni eritrotsitlar membranasining yorilishiga olib kelishi mumkin.

Tabiblar undan siydik haydaydigan , balg'am ko'chiradigan, terlatadigan dori sifatida foydalanishgan. Abu Ali ibn Sino ham tirnoqgulni kal kasalligi, belangini davolashda, ilon, chayon chaqqanda buyurgan. Farangistonda bu o'simlik gullaridan jarohatlarni bitiradigan, terlatadigan dori vosita sifatida keng qo'llanilgan. Hind tabobatida uni quvvatga kirgizadigan,

<https://conferencea.org>

February 28th 2023

tetiklashtiradigan dori sifatida buyurilgan. Zamonaviy tibbiyotda tirnoqgul periparatlarini markaziy nerv sistemasini tinchlantiruvchi, qon bosimini pasaytiruvchi va kasallik tug'diruvchi ko'pgina bakteriyalarga xalokatli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

Umuman olganda kalindula o'simligi:

- og'riq qoldiruvchi;
- qon va terini tozalash;
- yallig'lanishga qarshi;
- tinchlantiruvchi;
- o't haydovchi;
- gepotinziv;
- spazmolitik.

kabi xususiyatlarga ega. Gastritlarda, oshqozon va o'n ikki barmoqli ichak yara kasalliklarida, kolit, enterokolitlarda, jigar, o't pufagi kasalliklarida, yiringli uzoq bitmay turuvchi yaralarda, yoqtoq yaralarda, bachadon po'sti erroziyasida, angina, paradontit, raxitda, milklar qonashida va har xil teri kasalliklarda qo'llaniladi. Kalindula yog'i terini ultra binafsha nurlari ta'siridan, himoya qiliadi, ko'karishlarga qarshi ishlatiladi. Tinkurasi, damlamalari va surtmasi jarohatlarda yiringli yaralarni davolashda, tomoq chayishda, oshqozon yarasini, jigar xastaligini davolashda ishlatiladi. Professor V.V.Xvorovning tajribalariga ko'ra, tirnoq guldan tayyorlangan nastoyka ayollarning klimaks davridagi qon bosimini oshishini me'yorga keltiradigan ishonchli davo choralaridan biri ekanligi aniqlangan.

Ba'zi kasalliklarda qo'llaniladigan kalindula damlamasi retseptlari

Tomoq og'rigi, og'iz bo'shlig'i kasalliklari uchun 1 stakanga 1 choy qoshiq kalindula damlamasi solinadi va og'iz chayiladi. Jigar, taloq, gastrit, oshqozon yara, raxit va teri kasalliklarida kalindula gullarining infuzioni quyidagi retsept bo'yicha tayyorlanadi: 2 choy qoshiq quritilgan gulga 2 stakan qaynoq suv quyiladi. 15 daqiqa turiladi keyin filtirlab olinadi va 4 mgdan 100 dozaga bo'linadi. Yiringli yaralarda 2 osh qoshiq yangi kalindula gullarini idishga solinadi va 0,5 stakan aroq quyiladi. Keyin idishni mahkam yopib qorong'u joyda 7-10 kunga qo'yiladi. Tinchlantiruvchi ta'sirga ega qaynatmasini kuniga 1 osh qoshiqdan kechasi ichish foydali.

Qo'llash mumkin bo'lmagan holatlar

- qon bosimi pasayganda;
- yurak-qon tomir yetishmovchiligida;
- bronxial astmada;
- safro tosh kasaligida;
- homiladorlik davrida;
- oshqozon - ichak kasalliklari kuchayganda.

Gepotenziv bemorlar va yurak yetishmovchiligi bo'lgan odamlar uchun kalindula yo'gi ishlatilmaydi.

MUHOKAMA

Emizishda, kalindula asosidagi preparatlarda (spirtli ichimliklarsiz) foydaslanishga ruxsat beriladi: emizikli onada turli xil nafas olish kasalliklarini davolashda: yo'tal va burun oqishi, shamollash, faringit, bronxit kabi kasalliklarda foydalanish mumkin. Homilador ayollar kalindula moyi va malhamidan foydalanishlari mumkin (shifokor retsepti asosida).

To'pgullaridan har xil tabletkalar tayyorlanadi. Chet ellarda gultojbarglardan bo'yoq olinadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kalindula dorivor o'simligini shifobaxsh xususiyatlarini inobatga olgan holda undan tabiiy dori vositalarini ishlab chiqishdan iborat. Chunki kun sayin dunyoda dorivor o'simliklar homashyosidan olinadigan tabiiy dorilarga talab ortmoqda. Shu sababli dorivor o'simliklarni ko'paytirishimiz va mavjud turlarni saqlab qolishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.M.A Jo'rayeva Dorivor o'simliklar atlas. Toshkent 2019
- 2.Xolmatov H.X, Ahmedov O'.A Farmokognoziya. Toshkent 1995

<https://conferencea.org>

3. Atabayeva X.N., Xudayqulov J.B O'simlikshunoslik. Toshkent 2018

4. <https://cyberleninka.ru/article/n/tirnoqgul-o-simligining-dorivorlik-xususiyatlari> - va-dori-tayyorlash-usullari.